

การวิเคราะห์วัตถุความทรงจำในผลงานจิตรกรรมสื่อผสม: ร่องรอยของฉันและแม่

ANALYSIS OF MEMORY OBJECTS IN MIXED MEDIA PAINTING: TRACES OF MY MOTHER AND I

เนติมา สุวรรณวงศ์* NATIMA SUWANNAWONG*

กมล เผ่าสวัสดิ์** KAMOL PHAOSAVASDI**

กิตติรินทร์ กิตติสกล*** KITSIRIN KITISAKON***

บทคัดย่อ

จากการได้กลับไปทบทวนประสบการณ์ในวัยเยาว์ในพื้นที่บ้านเกิดจังหวัดนครศรีธรรมราช นำไปสู่การทำความเข้าใจในความทรงจำระหว่างประสบการณ์ในอดีต ความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกสาวที่นำไปสู่แนวคิดการทับซ้อนของความทรงจำที่มีร่วมกัน โดยเผยให้เห็นคุณค่าความรักของแม่ผ่านการศึกษาวัตถุทางความทรงจำสู่งานสร้างสรรค์ ซึ่งบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิจัยเชิงสร้างสรรค์เรื่อง จิตรกรรมสื่อผสม : ร่องรอยของฉันและแม่ มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อวิเคราะห์ เรื่องราวจากวัตถุทางความทรงจำ (Memory Object) ในพื้นที่บ้านเกิดจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่สื่อถึงความรัก ความผูกพันระหว่างแม่และลูก อันนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์เฉพาะตน 2. เพื่อศึกษาทฤษฎีและเทคนิควิธีการ การสร้างสัญลักษณ์ในงานจิตรกรรมสื่อผสมที่เกี่ยวข้อง 3. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสื่อผสมที่สะท้อนถึงความทรงจำ ความรัก ความผูกพันระหว่างแม่และลูก มีวิธีดำเนินการวิจัย ได้แก่ การสำรวจ สังเกต วัตถุความทรงจำในพื้นที่บ้านเกิดจังหวัดนครศรีธรรมราช การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความทรงจำ สัญลักษณ์ และการสัมภาษณ์แม่ของผู้วิจัยถึงเรื่องราวประสบการณ์ในอดีต

ผลการศึกษาทำให้ได้รับองค์ความรู้ของกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสื่อผสม จำนวน 4 ชุด ที่ได้พัฒนาสัญลักษณ์จากลวดลายผ้าถุงปาเต๊ะของแม่ และภาพเขียนในวัยเด็กของลูก เป็นสิ่งสื่อสารเรื่องราวแสดงการมีอยู่ของอดีตให้ปรากฏผ่านร่องรอยบนพื้นผิวของจิตรกรรมสื่อผสม เผยให้เห็นบทสนทนาระหว่างแม่-ลูก ความกลมกลืนกัน ของร่องรอยที่แตกต่างกัน การกลับไปสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกับประสบการณ์ในอดีตอีกครั้ง แสดงการดำเนินอยู่ของความทรงจำ ความรัก ความผูกพันระหว่างแม่และลูกที่ดำเนินอยู่จากอดีตถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ : ลูกกับแม่/ ร่องรอย/ วัตถุทางความทรงจำ/ จิตรกรรมสื่อผสม

* นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, naynenaytima@gmail.com.

* Ph.D. student, Doctor of Fine and Applied Arts Program, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, naynenaytima@gmail.com.

** ศาสตราจารย์, หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, kamoldoxza@gmail.com.

** Professor, Doctor of Fine and Applied Arts Program, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, kamoldoxza@gmail.com.

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, kitsirin.k@chula.ac.th.

*** Assistant Professor Dr., Doctor of Fine and Applied Arts Program, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, kitsirin.k@chula.ac.th.

Abstract

Going back and reviewing my childhood experiences in my hometown, Nakhon Si Thammarat Province, leads to an understanding of memories from past experiences. The relationship between mother and daughter leads to the concept of the overlapping of shared memories; it reveals the value of a mother's love through the study of memory objects in creative works. This article is part of the creative research on mixed media painting: traces of me and my mother. The objectives are 1. to analyze stories from memory objects in the hometown of Nakhon Si Thammarat that convey love and the bond between mother and child leading to the creation of a unique identity; 2. to study theories and techniques for creating symbols in mixed-media painting, and 3. to create mixed-media paintings that reflect memories, love, and the bond between mother and child. There are research methods, including surveying and observing memory objects in the hometown area, Nakhon Si Thammarat. This research article studies theory of memory, semiology, and an interview with the researcher's mother about past experiences.

The results of the study resulted in gaining knowledge of the process of creating four sets of mixed media paintings that developed symbols from my mother's Pa-teh (Batik Sarong) patterns, and my childhood paintings, which is something that communicates stories showing the existence of the past through traces on the surface of mixed-media paintings, revealing the conversation between mother and child and the harmony of different traces, and returning to interact with past experiences again shows the continuing memory, love, and bond between mother and child that continues from the past to the present.

Keywords: Mother and Daughter/ Traces/ Memory Objects/ Mixed Media Painting

บทนำ

เป็นเวลากว่า 15 ปี ที่ผู้วิจัยเดินทางจากบ้านเกิดในจังหวัดนครศรีธรรมราชมาใช้ชีวิตในกรุงเทพมหานคร การใช้ชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กระตุ้นการระลึกถึงความทรงจำของผู้วิจัยที่มีต่อแม่ ความทรงจำที่มีความสุขในอดีตไม่ได้พร่าเลือนลง หากแต่กลับเน้นชัดขึ้นผ่านความคิดถึง ผู้วิจัยจึงได้ให้ความสำคัญกับการย้อนกลับไปสำรวจพื้นที่บ้านเกิดในจังหวัดนครศรีธรรมราช ปรากฏการเก็บสะสมของที่ไม่ได้ใช้แล้วของแม่ ของใช้ต่าง ๆ ถูกเก็บสะสมปีแล้วปีเล่าจนเต็มพื้นที่ชั้น 2 เป็นระยะเวลากว่า 25 ปี อาทิ หนังสือเรียนในวัยเด็ก หนังสือการ์ตูนงานศิลปะ และของเล่นในวัยเด็ก เป็นต้น วัตถุเหล่านี้ เป็นวัตถุไม่ได้มีราคาสูง ไม่ได้มีมูลค่า บางชิ้นมีความเสื่อมสลายตามธรรมชาติไม่สามารถใช้งานได้ แต่แม่ของผู้วิจัยก็ยังให้ความสำคัญและยืนยันที่จะเก็บไว้ วัตถุทางความทรงจำ (Memory Object) เหล่านี้ จึงเป็นหลักฐานทางวัตถุที่รวบรวมชีวิตวัยเยาว์ ประวัติศาสตร์แห่งความสัมพันธ์ และความทรงจำที่จับต้องได้ระหว่างแม่และผู้วิจัย อีกทั้งยังเป็นวัตถุพยานในการสำรวจความเป็นมาของตัวตนในอดีตอันส่งผลถึงตัวตนในปัจจุบันอีกด้วย

การได้เห็นหรือสัมผัสกับวัตถุธรรมดา ๆ ที่กลายเป็นสิ่งของที่ระลึก (souvenir) เหล่านี้ ทำให้เกิดการระลึกถึงเรื่องราวประสบการณ์ในวัยเด็กที่มีความสุข มันถูกเรียกคืนกลับมาผ่านการรับรู้สัญลักษณ์ และกลับมาดำรงอยู่ในใหม่ ในเวลาปัจจุบัน Pierre Nora (1989) เสนอเกี่ยวกับการเปลี่ยนวัตถุธรรมดาให้เป็นของที่ระลึกนั้น เน้นที่การสร้าง ความทรงจำผ่านวัตถุที่ถูกเก็บรักษาและระลึกถึงในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยมีการมองว่าของที่ระลึกนั้นเป็น สื่อกลางที่เชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้คนกับเหตุการณ์ในอดีตหรือสถานที่ที่สำคัญ วัตถุธรรมดาสามารถกลายเป็น ของที่ระลึกที่มีความหมายเมื่อถูกเชื่อมโยงกับประสบการณ์ส่วนตัวหรือประวัติศาสตร์ (Laurence, 2023, p. 654-656.) การใช้วัตถุเหล่านี้ช่วยให้ผู้คนสามารถเรียกคืนและระลึกถึงความทรงจำของเหตุการณ์หรือบุคคลในอดีตได้ นอกจากนี้ความหมายของสิ่งของที่ระลึกสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามเวลาที่ผ่านมา และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ส่งผลต่อความหมายของของที่ระลึกในบ้านของพวกเขา (Collins-Kreiner and Zins, 2011, p.17-27.) ของที่ระลึก สามารถเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันในบ้าน แม้ว่าจะดูเหมือนเป็นสิ่งของธรรมดา แต่ก็สามารถมีความหมายและถูกจัดวางในตำแหน่งที่สำคัญในบ้านได้ (Peters, 2011, p. 234-256.)

จากที่อ้างอิงมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นถึงความน่าสนใจในประสบการณ์ของสิ่งที่แต่ละคนมีผ่านวัตถุ และความทรงจำที่เกิดขึ้นจากการระลึกถึง ซึ่งสามารถนำพาความรู้สึกของเหตุการณ์ในอดีตให้กลับมาดำรงอยู่ในปัจจุบันได้อีกครั้ง ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญต่อการสำรวจและพิจารณาถึงเรื่องราวเหตุการณ์ความทรงจำของตนเองในวัยเด็ก อันมีแม่เป็นผู้ร่วมเดินทางในประสบการณ์การเติบโตของชีวิตนี้ วัตถุความทรงจำในวัยเด็กชนิดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น สมุดวาดเขียน หนังสือนิทาน หนังสือการ์ตูน ของใช้ในวัยเด็ก ที่แมียังคงเก็บไว้ตั้งอนุสรณ์สถานของครอบครัว จึงเป็นที่มาของการศึกษาเรื่องราวในวัตถุความทรงจำอันรายล้อมอยู่ในจักรวาลของแม่และผู้วิจัย ผ่านกระบวนการค้นคืน ความทรงจำและนำเสนอใหม่ (re-present) ให้ปรากฏผ่านพื้นผิวในงานจิตรกรรมสื่อผสม ซึ่งเป็นดั่งภาพแทน (representation) ประสบการณ์ ประวัติศาสตร์ของช่วงชีวิตในวัยเยาว์ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับกิจกรรมที่เคยมี ปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างแม่และผู้วิจัย ในการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ยังเป็นดั่งกิจกรรมที่เรียกย้อนความทรงจำระหว่างแม่และผู้วิจัย รวมถึงแบ่งปัน ส่งต่อการระลึกถึงความทรงจำนี้ผ่านการรับรู้ของผู้มีส่วนร่วมอื่น ๆ อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ เรื่องราวจากวัตถุทางความทรงจำ (Memory Object) ในพื้นที่บ้านเกิดจังหวัด นครศรีธรรมราช ที่สื่อถึงความรัก ความผูกพันระหว่างแม่และลูก อันนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์เฉพาะตน
2. เพื่อศึกษาทฤษฎีและเทคนิควิธีการการสร้างสัญลักษณ์ในงานจิตรกรรมสื่อผสมที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสื่อผสมที่สะท้อนถึงความทรงจำ ความรัก ความผูกพันระหว่างแม่และลูก

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การทบทวนวรรณกรรมและงานศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาข้อมูล และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปผลทางแนวคิดและรูปแบบทางศิลปะ อันนำไปสู่ การสร้างสรรค์ผลงาน อิทธิพลทางศิลปะที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดในการสร้างสรรค์ อิทธิพลทางศิลปะที่มีอิทธิต่อรูปแบบ ในการสร้างสรรค์ ได้ดังนี้

ใน *Realms of Memory* (1996) Pierre Nora เสนอแนวคิดเรื่องพื้นที่ของความทรงจำ (places of memory) ซึ่งหมายถึงวัตถุ สิ่งของ สถานที่ หรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เป็นหมุดหมายให้กับการมีความทรงจำของสังคม (เจษฎาการ บุญครองธรรม, 2564, น. 57.) แนวคิดนี้ให้กรอบการทำงานที่สำคัญสำหรับการทำความเข้าใจว่าเวลา ประสบการณ์ และการเชื่อมต่อทางอารมณ์เปลี่ยนวัตถุให้กลายเป็นผู้ถือครองความทรงจำที่สำคัญได้อย่างไร ทฤษฎีนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของวัตถุทางกายภาพและเชิงสัญลักษณ์ในการรักษาประวัติศาสตร์ส่วนบุคคลและส่วนรวม การเปลี่ยน วัตถุธรรมดาให้เป็นสิ่งของที่ระลึก ตามแนวคิดของ Pierre Nora เน้นที่การสร้างความทรงจำและเชื่อมโยงกับ ประสบการณ์ในอดีต โดยวัตถุเหล่านี้สามารถกลายเป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายและเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและ ประวัติศาสตร์ของสังคมได้

จากผลงาน *Canyon* (1959) ของ Robert Rauschenberg ที่ใช้วัสดุจากชีวิตประจำวัน เช่น สัตว์สตัฟฟ์ วัสดุสิ่งพิมพ์ และวัตถุสามมิติอื่น ๆ มาผสมผสานกับภาพวาดนามธรรม การใช้วัสดุเหล่านี้ทำให้เกิดการผสมผสาน ระหว่างสื่อที่หลากหลายและทำให้ผลงานของเขามีลักษณะเป็นทั้งภาพวาดและประติมากรรม (Tellgren, 2007, p. 72-77.) หรือการใช้ภาพถ่ายจากสื่อสิ่งพิมพ์มาผสมผสาน ช่วยเสริมสร้างความหมายและการตีความในผลงานของเขาได้ (Smith, 2014, p. 113-136.) เช่นเดียวกับ Pallant House Gallery (1969) ของ Nigel Henderson การนำ นิยายสาร หรือวัสดุในชีวิตประจำวันมาจัดวาง ตัด ปะ หรือการปะติดปะต่อกันของภาพด้วยเทคนิคแม่พิมพ์ตะแกรงใหม่ จนเกิดบริบทและความหมายใหม่ขึ้นมา การใช้วัสดุในงานจิตรกรรมสื่อผสมเหล่านี้ช่วยขยายขอบเขตของภาษาและ การแสดงออกทางศิลปะ วัสดุแต่ละชนิดสามารถสร้างผลกระทบและความหมายที่แตกต่างกัน (Salem, 2019, p. 7-11.) จึงนำไปสู่การค้นคว้าวิธีการทดลองสร้างสรรค์ผลงานด้วยสื่อที่ได้จากวัตถุความทรงจำของแม่และลูกสาว การหาความเป็นไปได้ของวิธีการเล่าเรื่องผ่านพื้นผิว เทคนิคการใช้สี หรือการใช้วัสดุต่างชนิดกันในการสร้างสรรค์ ผลงาน ซึ่งสามารถเป็นภาษาในการนำเสนอภาพแทนของประสบการณ์ในอดีตให้ปรากฏเป็นปัจจุบัน

2. การค้นคว้าหาข้อมูลภาคสนาม

การศึกษาโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่บ้านเกิดตามภูมิลำเนา ณ ซอยหอไตร (ลำมาบ) ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

2.1 การสำรวจ (Survey) บันทึกภาพข้อมูลสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกบ้าน อันเป็นที่ตั้งของวัตถุทางความทรงจำ มุ่งเน้นไปที่พื้นที่บ้านบริเวณชั้น 2 ซึ่งเป็นพื้นที่รวบรวมวัตถุทางความทรงจำที่เก่าแก่ที่สุดของบ้าน โดยสำรวจสภาพทางกายของบ้าน และบันทึกภาพข้อมูลวัตถุ ซึ่งเป็นวัตถุที่มีคุณค่าทางจิตใจของแม่และผู้วิจัย นำมาจัดกลุ่มข้อมูลภาพถ่ายที่ได้ ดังนี้ ประเภทงานศิลปะ หรืองานประดิษฐ์ ได้แก่ สมุดวาดเขียน ผลงานศิลปะของลูก ผลงานศิลปะของแม่ สมุดจดบันทึก การดอวยพรทำมือ สมุดทำมือ ประเภทสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือเรียน เอกสารงานของแม่ นิตยสาร หนังสือการ์ตูน หนังสือนิทาน ประเภทของใช้ ได้แก่ ของเล่นเด็ก เสื้อผ้า เครื่องนอน คอมพิวเตอร์เก่า

2.2 การสังเกต (Observation) ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ถึงพฤติกรรม การแสดงออกถึงความรักของแม่ การทำงานของแม่ การเลี้ยงดูลูก การใช้ชีวิตของแม่ รวมไปถึง ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับแม่ เช่น การรับประทานอาหารร่วมกัน กิจกรรมยามว่าง การเรียนวาดรูปโดยแม่เป็นผู้สอน ฯลฯ จากการสังเกตเหตุการณ์ดังกล่าว พบประเด็นที่เชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดทางการวิจัย ได้แก่ การเล่าเรื่องอดีต วัตถุความทรงจำ และอัตลักษณ์เฉพาะตนของแม่ โดยนำข้อมูลจากการสังเกตมาวิเคราะห์เพื่อหาภาษาในงานจิตรกรรมสื่อผสมต่อไป

2.3 การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่จำกัดคำตอบ (Non-Directive Interview) และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structural Interview) โดยสอบถามถึงความรู้สึก ความประทับใจ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความทรงจำต่าง ๆ ที่แม่และผู้วิจัยมีร่วมกัน โดยแม่ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นความรู้สึกได้อย่างอิสระ โดยแบ่งคำถามในการสัมภาษณ์เป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 การสัมภาษณ์คำถามเกี่ยวกับประสบการณ์เกี่ยวกับลูกในอดีต และส่วนที่ 2 การสัมภาษณ์คำถามเกี่ยวกับวัตถุทางความทรงจำเกี่ยวกับลูก

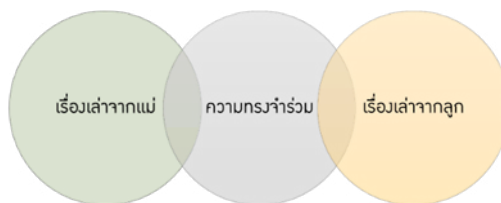
3. กระบวนการเก็บข้อมูลสู่การสร้างสรรค์ผลงาน

จากการรวบรวมข้อมูลทั้งหมด ทำให้ได้ข้อมูลในการเลือกใช้วัสดุและวิธีการสร้างสรรค์ผลงาน รวมถึงการพัฒนาแนวคิดจากการสำรวจและบันทึก วัตถุจากพื้นที่บ้านเกิดและการสัมภาษณ์ถึงการให้คุณค่าของวัตถุต่าง ๆ ตามความคิดเห็นของแม่และลูก ซึ่งจากคำตอบแสดงให้เห็นถึงการให้คุณค่าต่อผลงานศิลปะของแม่ แสดงช่วงเวลา ประสบการณ์ ความสัมพันธ์กันของแม่และลูกผ่านเรื่องราวในวัตถุทางความทรงจำ ได้แก่ เสื้อผ้า ภาพเขียนวัยเด็ก หนังสือนิทาน หนังสือการ์ตูน และหนังสือเรียน

ภาพที่ 1 : ภาพวัตถุความทรงจำระหว่างแม่-ลูก
ที่มา : เนธิมา สุวรรณวงศ์

นอกจากนี้ยังพบว่า เรื่องเล่าจากแม่ถึงประสบการณ์ในการเลี้ยงดูลูกจะเผยแพร่เรื่องราวเมื่อผัสสะกระทบกับสิ่งเร้าต่าง ๆ เช่น เมื่อได้กลับไปทำกิจกรรม อยู่ในสถานที่ หรือมีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุทางความทรงจำ ผู้วิจัยได้รวบรวมเรื่องเล่าจำนวน 20 เรื่อง มาเรียงลำดับตามช่วงเวลาและความบ่งชี้ในการได้รับฟัง หลังจากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ความชัดและความเลือนรางตามประสบการณ์ของผู้วิจัย โดยเรียงระดับความชัดของการจดจำเป็นภาพเหตุการณ์ได้แก่ จำภาพเหตุการณ์ไม่ได้เลย จำภาพเหตุการณ์ได้เลือนราง บางส่วน หรือเฉพาะที่เกี่ยวกับตนเอง จำภาพเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับตนเอง และบุคคล สัตว์ หรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องได้ จำภาพเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง บุคคล สัตว์ สิ่งของ และบรรยากาศของเหตุการณ์ได้ จำภาพเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง บุคคล สัตว์ สิ่งของ บรรยากาศของเหตุการณ์ก่อนหน้านี้และต่อเนื่องได้ พบว่า เรื่องเล่าที่เก่าแก่และเป็นเรื่องที่มีความประทับใจที่สุดเป็นเรื่องเล่าที่มาจากแม่ซึ่งในความทรงจำผู้วิจัยจำไม่ได้เลยหรือจำได้เลือนราง ส่วนเรื่องที่ผู้วิจัยจดจำได้อย่างชัดเจนคือเรื่องเล่าที่ผู้วิจัยเป็นผู้เผยแพร่แล้วแม่จึงมีปฏิสัมพันธ์ร่วมด้วย ทำให้เห็นความเป็นอยู่ของความทรงจำที่มีลักษณะทับซ้อน ทำซ้ำ ชัดและเลือนราง รวมถึงเรื่องเล่ายังปรากฏให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต รวมถึงคำสอน ที่แฝงอยู่ภายใต้เรื่องเล่า บทสนทนาที่ตกลงขบขันระหว่างแม่และลูกสาว

ภาพที่ 2 : ภาพแสดงการทำงานของความทรงจำที่มีร่วมกันระหว่างแม่ลูกที่มีการทับซ้อน
ที่มา : เนธิมา สุวรรณวงศ์

4. การประมวลความคิดที่นำไปสู่สัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์

ผลจากการประมวลผลประสบการณ์ความทรงจำในวัยเยาว์ การเก็บข้อมูลและการสัมภาษณ์แม่ผ่านการปฏิสัมพันธ์ทั้งแบบในชีวิตจริง และแบบออนไลน์ ทำให้เข้าใจวิถีชีวิตและความรู้สึกนึกคิดในเชิงลึกของแม่มากขึ้น ได้ทราบถึงความประทับใจในประเด็นต่าง ๆ ทำให้เข้าใจว่าแม่เป็นผู้วางแผนอยู่เบื้องหลังการเจริญเติบโตของชีวิตลูก

มีความทุ่มเท ความเสียสละ มีความอ่อนโยนและความแข็งแกร่งในเวลาเดียวกัน การประมวลความคิดที่นำไปสู่สัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ ดังนี้

เสื้อผ้า ประกอบด้วย ชุดทำงานของแม่ ได้แก่ ชุดข้าราชการครู ชุดผ้าพื้นเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช เช่น ผ้าทอเมืองนคร ผ้าบาติก และผ้าปาเต๊ะ และชุดที่ใส่อยู่บ้าน ได้แก่ เสื้อผ้าพิมพ์ลาย ผ้าถุงปาเต๊ะ สื่อถึงความเป็นผู้หญิงของแม่ มีความบอบบางอ่อนโยน และยังหมายถึงสิ่งที่แม่สวมใส่ ภาระหน้าที่ ทั้งหน้าที่ที่ทำงานนอกบ้านและงานเลี้ยงดูลูกในบ้าน แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น นอกจากนี้ยังมีเสื้อผ้าของลูกในวัยเด็ก ผ้าอ้อม สื่อถึงการโอบอุ้ม เลี้ยงดู ความทะนุถนอม

ภาพวาดในวัยเด็ก ได้แก่ ภาพวาดเจ้าหญิง นางฟ้า ตัวการ์ตูนที่ชื่นชอบในวัยเด็ก ทั้งที่เป็นภาพที่แสดงเป็นเรื่องราวและภาพที่เป็นนามธรรมจากสมุดวาดเขียน แสดงออกถึงเรื่องเล่าความสุข ความสนุกสนาน ความอิสระ และประสบการณ์วัยเด็ก ภาพงานจิตรกรรมของแม่-ลูก ทั้งที่แม่วาดเสร็จแล้วและยังวาดไม่เสร็จ ภาพวาดของลูกขณะที่กำลังศึกษาพัฒนาทักษะศิลปะ การศึกษาการวาดภาพคนเหมือนโดยมีแม่เป็นครูผู้สอน แสดงร่องรอยของการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ระหว่างแม่-ลูก ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน บ่งบอกถึงความชื่นชอบที่เหมือนกันระหว่างแม่-ลูก การเจริญรอยตาม ความผูกพันที่เชื่อมโยงสืบทอดผ่านอัตลักษณ์ของบุคคล

สมุดและหนังสือเรียน จากข้อความจากสมุดจดบันทึก สมุดทำมือที่มีการวาดภาพประกอบอักษร หนังสือเรียนในวัยประถมวิชาต่าง ๆ และวิชาจิตรกรรม แทนความถึงประสบการณ์ที่ปรากฏร่องรอยความสัมพันธ์ ความคาดหวัง การฝึกฝน ประวัติศาสตร์ของแม่และลูกสาว หนังสือนิทาน หนังสือการ์ตูน แสดงถึงภาพแทนของผู้หญิงในแบบต่าง ๆ ความฝันที่ในวัยเด็กอยากจะเป็น ประสบการณ์ความชื่นชอบการ์ตูนและนิทานที่แม่เล่าให้ฟัง กิจกรรมที่สะท้อนความสัมพันธ์ที่เมื่อระลึกถึงแล้วเกิดความซาบซึ้งและรู้สึกอบอุ่น

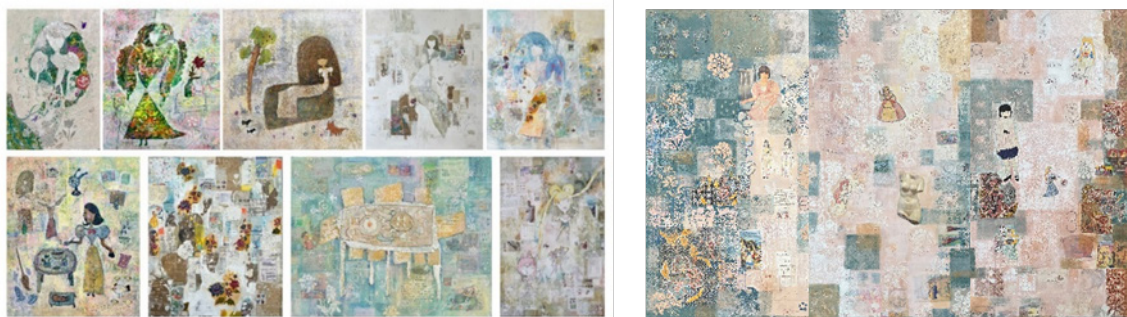
5. การทดลองสู่การพัฒนาผลงานสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสื่อผสมถูกแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนของการสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาแนวคิดและกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน ได้แก่ ขั้นตอนการทดลองสร้างสรรค์ผลงาน ประกอบด้วย ผลงานชุดที่ 1 สถานที่ที่เรียกว่าแม่ ผลงานชุดที่ 2 งานของแม่ และขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน ประกอบด้วย ผลงานชุดที่ 3 เรื่องเล่าจากของฉันและแม่ ผลงานชุดที่ 4 ร่องรอยของฉันและแม่ โดยวิเคราะห์ผลงานในภาพรวมได้ ดังนี้

ภาพที่ 3 : ขั้นตอนการทดลองสร้างสรรค์ผลงาน ชุดที่ 1 และ ชุดที่ 2

ที่มา : เณิมา สุวรรณวงศ์

ภาพที่ 4 : ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน ชุดที่ 3 และ ชุดที่ 4
ที่มา : เนธิมา สุวรรณวงศ์

5.1 การพัฒนาด้านกายภาพ

ผลงานในขั้นตอนการทดลองสร้างสรรค์ผลงาน ชุดที่ 1 สถานที่ที่เรียกว่าแม่และชุดที่ 2 งานของแม่ ได้มีการใช้รูปร่าง รูปทรงที่ได้จากภาพวาดของแม่ในอดีต ภาพวาดของผู้วิจัยในวัยเด็กที่ได้จากสมุดวาดเขียน ประกอบกับรูปร่างของพื้นที่บ้านและชุดทำงานของแม่มาเป็นส่วนที่อยู่ภายในงาน ส่วนรวมถึงที่เป็นกรอบนอกของโครงสร้าง แสดงพื้นผิวจากการระบาย ปะติด ใช้สีเส้นที่ปรากฏตามการรับรู้ผ่านวัตถุความทรงจำต่าง ๆ เช่น หนังสือการ์ตูน ของเล่นในวัยเด็ก และเสื้อผ้าของแม่ ต่อมาในชุดที่ 3 เรื่องเล่าจากแม่ มีการขยายภาพเขียนในวัยเด็กให้มีขนาดใหญ่ขึ้น จนนำไปสู่การพัฒนาด้านกายภาพ ในผลงานชุดที่ 4 ร่องรอยของฉันและแม่ ที่ขยายขนาดของลวดลายจากผ้าถุง เพื่อสร้างประสบการณ์การรับรู้ที่น่าสนใจมากขึ้น ซึ่งจากการทดลองสร้างสรรค์ผลงานนี้ พบว่า ขนาดของผลงานส่งผลต่อการรับรู้ (Visual Perception) เป็นอย่างมากผลงานให้มีขนาดใหญ่มากกว่า 200 X 300 เซนติเมตร ซึ่งเมื่อผลงานติดตั้งบนผนังของพื้นที่จัดแสดงแล้วมีความใหญ่ขึ้นกว่าตัวคน แสดงความเป็นพื้นที่ที่มีเอกภาพ ด้วยการใช้ความใกล้ชิด (Proximity) ความคล้าย (Similarity) การปกปิด (Closure) และความสืบต่อ (Continuity) ของรูปร่าง รูปทรง และสีที่ใช้ในผลงาน สร้างเป็นสถานการณ์ทางการรับรู้ต่อวัตถุทางความทรงจำที่มีความเกินจริงมากขึ้น ทำให้เมื่อมองจากระยะไกล ผู้รับชมจะมองเห็นภาพรวมทั้งหมดของผลงานที่เป็นภาพของลวดลายผ้าถุงปาเต๊ะ แต่เมื่อเข้ามาพิจารณาในระยะที่ใกล้ขึ้น ก่อนที่จะมองเห็นรายละเอียดเล็ก ๆ ภายในที่เป็นเรื่องราวความทรงจำในวัยเยาว์ของแม่-ลูก ซึ่งการได้รับชมผลงานในชุดที่ 4 นี้ สามารถสร้างแรงปะทะ (Impact) และกระตุ้นการประมวลผลประสบการณ์ในอดีตและความรู้สึกขณะที่ได้รับชมผลงานได้ดีกว่าผลงานชุดก่อน ๆ

ภาพที่ 5 : ภาพเปรียบเทียบผลงานชุดที่ 3 และ 4
ที่มา : เนธิมา สุวรรณวงศ์

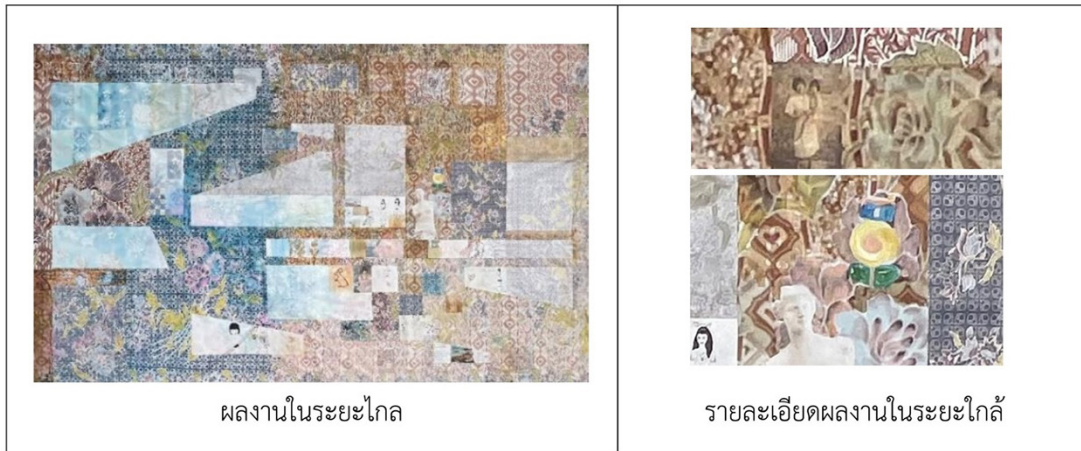
5.2 การพัฒนาด้านเนื้อหา

เนื้อหาของผลงานชุดที่ 1 – 3 มีการเคลื่อนไหวของเนื้อหา ตั้งแต่ประเด็นการค้นหาความสัมพันธ์ของความเป็น “แม่กับบ้าน” ที่แม่เป็นผู้ดูแล ปกป้องคุ้มครองลูก มาจนถึงการทดลอง “ชุดทำงานของแม่” ที่สื่อถึงภาระหน้าที่ที่แม่ กำลังสวมใส่ ความรัก ความทุ่มเทของแม่ ซึ่งนำไปสู่ขั้นการสร้างสรรคผลงานชุดที่ 3 เรื่องเล่าจากของฉันทและแม่ ที่มีการนำเรื่องเล่าระหว่างแม่-ลูก มาเป็นสาระ (Message) ของผลงาน ซึ่งในผลงานชุดนี้ได้เผยให้เห็นความเป็นไปได้ของการรวมตัวกันระหว่างรูปแบบกับความรู้รูปแบบ (จริงจัง-หยอกล้อ) การทำงานของร่องรอยที่ปรากฏ ส่งผลถึงการพัฒนาด้านเนื้อหาในผลงานชุดที่ 4 ร่องรอยของฉันทและแม่ ที่ได้สื่อสารถึงความสัมพันธ์ระหว่างแม่ - ลูก แสดงทั้งความเป็นระเบียบ-ความอิสระ อดีต-ปัจจุบัน ที่มีความเกี่ยวพันกันอย่างลึกซึ้ง มีการหยอกล้อและกำลังทำการตอบโต้ ซึ่งกันและกัน เป็นดั่งบทสนทาระหว่างแม่และลูกสาว เสมือนการกลับไปปฏิสัมพันธ์กับช่วงเวลาในอดีต วัตถุ ความทรงจำที่ถูกสร้างขึ้นใหม่และปรากฏเป็นปัจจุบันอีกครั้ง เป็นภาพแทนของประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของแม่และลูกสาว และวัตถุทางความทรงจำยังมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของถิ่นที่สืบได้จากลวดลายที่ปรากฏบนผ้าถุงปาเต๊ะอีกด้วย

5.3 การพัฒนาด้านสัญลักษณ์

การวิเคราะห์ผ่านทฤษฎีสัญวิทยา (Semiology Theory) ในผลงานชิ้นทดลองชุดที่ 1-2 มีการใช้สัญลักษณ์จากรูปร่างของบ้าน รูปทรงชุดทำงานของแม่ ที่ยังสื่อสารถึงความรัก ความผูกพันระหว่างแม่-ลูก ได้ไม่ชัดเจน ผลงานชุดที่ 3 และชุดที่ 4 จึงมีการขมวดสัญลักษณ์ที่เฉพาะเจาะจงขึ้น การใช้ลวดลาย (Pattern) จากวัตถุทางความทรงจำ ผ้าถุงปาเต๊ะ (Batik) ประกอบกับการใช้ภาพวาดในวัยเด็ก นำเสนอเรื่องเล่าระหว่างแม่และผู้วิจัย นำมาสร้างใหม่ ถ่ายโอน ทับซ้อน ปะติดปะต่อ เป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน แสดงความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ การกลับไปมีปฏิสัมพันธ์กับประสบการณ์ในอดีต และความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นของแม่-ลูก อีกทั้งรูปร่างเรขาคณิตจากพื้นที่ว่างของบ้าน ก็ได้ปรากฏอีกครั้งในผลงานชุดที่ 4 แสดงถึงชิ้นส่วนความทรงจำที่มีความเกี่ยวข้องกับที่ตั้งของเรื่องราวชีวิตในวัยเยาว์ สัญลักษณ์ดอกไม้จากผ้าถุงปาเต๊ะที่สื่อถึงความเป็น แม่พิมพ์ แม่แบบ ความเป็นผู้หญิงของแม่และลูก นอกจากนี้

นี้ยังมีสัญลักษณ์ที่ได้จากงานจิตรกรรมที่กำลังศึกษาของลูก ตั้งแต่เริ่มขีดเขียนเป็นต้นมา แสดงความเป็นโครงสร้าง การเริ่มต้นก่อร่างของสิ่งใหม่ตามช่วงเวลาที่ผ่านมา

ภาพที่ 6 : ภาพแสดงผลงานระยะไกลจะทำให้เห็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏ
ที่มา : เนธิมา สุวรรณวงศ์

ในผลงานชุดนี้ยังได้มีการสร้างความสมดุล ด้วยการผสมผสานกันระหว่างลวดลายผ้าถุงปาเต๊ะ และสื่อชนิดอื่นๆ แสดงทั้งความกลมกลืนและความแตกต่างกัน การจัดวางองค์ประกอบที่แสดงวิธีการล้อเล่นของความหมาย 2 ความหมาย ถูกผสมผสานกันด้วยการใช้สีจากผ้าถุงแม่ และค่าน้ำหนัก ความเข้ม-อ่อนของเรื่องเล่าความทรงจำ ที่ทำให้ผลงานสามารถเล่าเรื่องราวความรัก ความผูกพันระหว่างแม่-ลูกได้ ร่องรอยที่ทับซ้อนแต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นผืนของผ้าถุง การเผยให้เห็นอัตลักษณ์ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ของวัตถุความทรงจำ การเล่นกับร่องรอยของความแตกต่าง สัญลักษณ์ที่มีทั้งลักษณะของความสนุกสนาน ตื่นตัว (ลูก) และสัญลักษณ์ที่สงบนิ่ง มั่นคง (แม่)

5.4 การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน

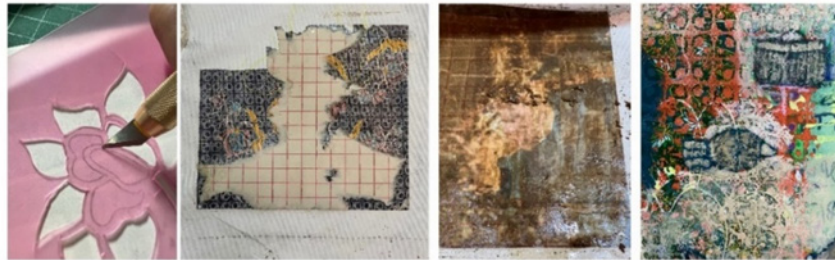
จากการวิเคราะห์ผลงานขั้นการทดลองสร้างสรรค์ผลงานสู่ขั้นการสร้างสรรค์ผลงาน สามารถนำเสนอผลทางการศึกษา ได้ดังนี้

5.4.1 ผลงานขั้นการทดลองชุดที่ 1 พยายามค้นหากระบวนการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมสื่อผสมด้วยเทคนิคสื่อะคริลิค เรซิน ซิลิโคน และการปะติดเศษวัสดุ ได้แก่ กระดาษ และสื่อผ้าชนิดต่าง ๆ เพื่อสร้างพื้นผิว ประกอบกับการสร้างร่องรอยจากกิจกรรมศิลปะในวัยเด็ก เช่น การพิมพ์ การขีด ขีด เขียน การใช้สีที่ได้จากหนังสือและของเล่นในวัยเด็ก แสดงถึงความสนุกสนาน และอิสระในวัยเยาว์ ผลจากการทดลองสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ พบว่าชนิดของวัสดุที่ใช้ปะติด ลวดลายของสื่อผ้าสมัยใหม่ อาจรบกวนความหมายของผลงาน การประกอบกันของชิ้นส่วนที่มีขนาดเล็กเกินไปทำให้ไม่สามารถสื่อสารเรื่องราวของแม่-ลูกได้ในบางชิ้นงาน เกิดความคลาดเคลื่อนในความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้

5.4.2 ผลงานขั้นการทดลองชุดที่ 2 ในระยะแรกมีการทดลองผสมผสานเทคนิคเย็บปัก การระบายสีและการถ่ายโอนใช้ภาพเขียนในวัยเยาว์นำมาระบายลงบนผ้าที่ตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าทำงานของแม่ สื่อถึงงานของแม่ที่เต็มไปด้วยเรื่องราวของลูก และต่อมาได้มีทดลองใช้การสำแดงอารมณ์ (Expression) เทคนิคจิตรกรรมสื่อะคริลิค การวาดเส้น ประกอบกับการพิมพ์ภาพพิมพ์ตะแกรงไหม การถ่ายโอนและการปะติดสิ่งพิมพ์ที่มีการทับซ้อนกันของชั้นสี ใช้ลวดลาย

และสีสันของผ้าถุงปาเต๊ะมาพิมพ์ทับซ้อนกันไปมา จนเกิดขึ้นของสีและวัสดุที่ปะติด ซึ่งแสดงถึงการทับซ้อนกันของความทรงจำ ที่มีความขัด-เลือนราง สดใส-หม่น แต่ภาพรวมของผลงานก็ยังขาดความเป็นเอกภาพ และขาดความต่อเนื่องของการพัฒนาเทคนิคผลงาน และการทับซ้อนกันของลวดลายที่ขาดการควบคุมทำให้การสื่อสารถึงเสื้อผ้าของแม่ และความเป็นแม่-ลูก ไม่ชัดเจน

5.4.3 การสร้างสรรค์ผลงานชุดที่ 3 มีประเด็นที่น่าสนใจ ซึ่งเกิดจากการศึกษาผลงาน Pallant House Gallery ของ Nigel Henderson ทำให้ได้ศึกษาเทคนิคการปะติดของภาพจากสิ่งพิมพ์ที่มีความหลากหลายแต่สามารถสร้างสรรค์ผลงานให้กลมกลืนเป็นระเบียบแบบแผน ใช้สีเอกรงค์ (Monochrome) และปรับกลุ่มสีเอิร์ธโทน (Earth Tone) ให้มีค่าสีใกล้เคียงความเป็นกลางมากขึ้น (Neutralize Color) เพื่อแสดงถึงสภาวะการโหยหาอดีต นอกจากนี้ยังได้แนวคิด Combined Painting จาก Robert Rauschenberg (Tellgren, 2007.) ที่ใช้กระบวนการสร้างผลงานโดยการใช้สิ่งของเหลือใช้ นำมาระบายสีแบบสำแดงอารมณ์ เหมือนกับการขีดเขียนในวัยเด็ก ประกอบกับการใช้เทคนิคการพิมพ์ ทำให้เทคนิควิธีการของผลงานชุดนี้มีการผสมผสานการปะติดวัสดุ การถ่ายโอนการพิมพ์ลายฉลุ แม่พิมพ์ตะแกรงไหม การพิมพ์ผิวฉนวน การวาดเส้น และการระบายสีอะคริลิก การสร้างร่องรอยความนูนของพื้นผิวผ่านเทคนิคจิตรกรรมสีอะคริลิก (Impasto) และภาพพิมพ์ตะแกรงไหม ที่ทับซ้อนกันหลายชั้น ประกอบกับการใช้การระบายเคลือบบนพื้นผิว (Glazing) ขับเน้นร่องรอย และสร้างค่าน้ำหนักให้กับผลงาน

ภาพที่ 7 : ตัวอย่างเทคนิควิธีการสร้างสรรค์ผลงาน
ที่มา : เนธิมา สุวรรณวงศ์

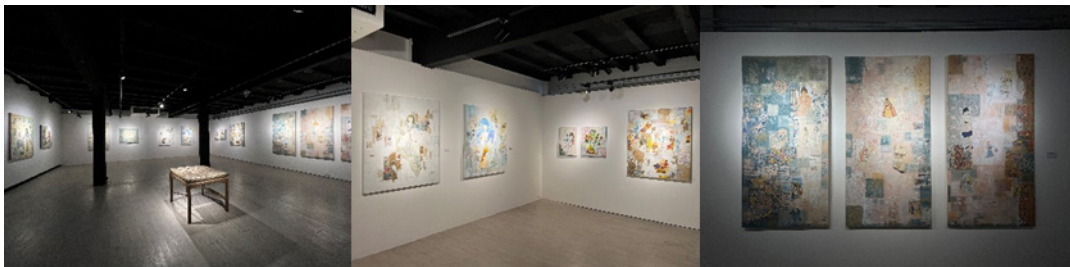
5.4.4 การสร้างสรรค์ผลงานชุดที่ 4 มีการพัฒนาเทคนิคการทอานเฟอร์ร่อน การพิมพ์ลายฉลุ การพิมพ์ผิวฉนวน การวาดเส้น และการระบายสีอะคริลิก ผลงานชุดนี้ยังคงนำสื่อสิ่งพิมพ์จากหนังสือนิทาน หนังสือการ์ตูน หนังสือเรียน การ์ดอวยพร สมุดทำมือ สมุดจดบันทึก รวมถึงนิตยสาร ที่แม่เก็บไว้มานาน แต่จะทำการปะติดและถ่ายโอนรูปภาพที่เป็นไฟล์ดิจิทัลแทนการปะติดแบบเดิม ทำให้สามารถสร้างการทับซ้อนกันของภาพจำนวนมากขึ้น ขับเน้นระยะในมิติ จนทำให้ระนาบที่แบนเกิดเป็นมิติที่มีความลึกขึ้น ปรากฏการทำงานของพื้นที่ว่าง (Space) และอากาศในงานจิตรกรรม

ภาพที่ 8 : ภาพแสดงร่องรอยระหว่างแม่-ลูก
ที่มา : เนธิมา สุวรรณวงศ์

6. การนำเสนอผลสัมฤทธิ์

การนำเสนอผลงานในขั้นการสร้างสรรค์ผลงานชุดที่ 3 เรื่องเล่าของฉันและแม่ และ ผลงานชุดที่ 4 ร่องรอยของฉันและแม่ ถูกติดตั้งในพื้นที่จัดแสดง ออกแบบการจัดวางโดยจัดกลุ่มตามเรื่องเล่าความทรงจำในวัยเยาว์ รูปแบบและขนาดของผลงาน โดยเมื่อผู้ชมเข้ามาในงานจะพบกับผลงานชิ้นที่ใหญ่ที่สุด จากนั้นจึงไล่เรียงไปสู่ขนาดกลางและขนาดเล็กที่ถูกจัดวางเป็นส่วนรองลงมา ใช้แสงหลักที่ส่องสว่างเฉพาะบริเวณวัตถุ ใช้แสงสว่างรองแบบทรีแสงเพื่อการสร้างบรรยากาศด้วยสีของแสงโทนอุ่น ให้ความรู้สึกถึงความเป็นบ้านซึ่งเป็นพื้นที่ อบอุ่น ปลอดภัย อันประกอบไปด้วยภาพจากเรื่องเล่าในวัยเด็กที่ชวนย้อนนึกถึงอดีต นำเสนอภาพบทสนทนา (Dialog) ระหว่างแม่-ลูก ที่มีการหยอกล้อระหว่างกัน ซึ่งการนำเสนอผลสัมฤทธิ์ทางศิลปะชุดนี้ทำให้เห็นว่า ขนาดและพื้นผิวของผลงานส่งผลต่อการรับรู้เป็นอย่างมาก ขนาดของผลงานที่มีขนาดใหญ่กว่าคนจริง และแสดงความเป็นผืนผ้าถุงขนาดใหญ่ส่งผลต่อการรับรู้และ อารมณ์ความรู้สึกของผู้รับชมได้ดีกว่าผลงานที่มีขนาดเล็ก และพื้นผิวที่หลากหลายสามารถสร้างความน่าสนใจให้กับผลงานได้

ภาพที่ 9 : ผลงานเมื่อฉันยังเด็กติดตั้งรวมกันในพื้นที่จัดแสดง
ที่มา : เนธิมา สุวรรณวงศ์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยและการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสื่อผสมที่มีการวิเคราะห์กระบวนการและเทคนิควิธีการในการสร้างสัญลักษณ์ในงานศิลปะ โดยการแทนค่าความรู้สึกผ่านวัสดุที่สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความทรงจำระหว่างแม่และผู้วิจัย ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การวิเคราะห์เรื่องราวจากวัตถุทางความทรงจำ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากพื้นที่บ้านเกิด จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า วัตถุทางความทรงจำในพื้นที่บ้านเกิดจังหวัดนครศรีธรรมราช พบวัตถุประเภทงาน ศิลปะ หรืองานประดิษฐ์ ได้แก่ สมุดวาดเขียน ผลงานศิลปะของลูก ผลงานศิลปะของแม่ สมุดจดบันทึก การ์ดอวยพร ทำมือ สมุดทำมือ ประเภทสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือเรียน เอกสารงานของแม่ นิตยสาร หนังสือการ์ตูน หนังสือนิทาน ประเภทของใช้ ได้แก่ ของเล่นเด็ก เสื้อผ้า เครื่องนอน คอมพิวเตอร์เก่า เป็นวัตถุที่มีคุณค่าทางจิตใจต่อแม่และลูกสาว และสัมพันธ์กับเรื่องเล่าประสบการณ์ในอดีต

2. การศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับพื้นที่ของความทรงจำของ Pierre Nora (1996) ช่วยให้ได้แนวคิดในการเปลี่ยน วัตถุธรรมดาให้เป็นสิ่งของที่ระลึก วิธีการที่วัตถุเชื่อมโยงกับประสบการณ์ในอดีตและอารมณ์ที่ผูกติดมากับประสบการณ์ เหล่านั้น การศึกษา Canyon (1959) ของ Robert Rauschenberg และ Pallant House Gallery (1969) ของ Nigel Henderson ได้รับอิทธิพลทางเทคนิคจิตรกรรมสีผสม การปะติด จากวัตถุความทรงจำ การสร้างความหมาย และการตีความใหม่ ภาษาทางทัศนศิลป์ของการใช้ร่องรอย การทับซ้อนและการทำซ้ำ

3. การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสีผสมที่สะท้อนความทรงจำ ความรัก และความผูกพันระหว่างแม่และลูก ได้ผลงานที่แบ่งเป็นชั้นการทดลองสร้างสรรค์ผลงาน ประกอบด้วย ผลงานชุดที่ 1 สถานที่ที่เรียกว่าแม่ ผลงานชุดที่ 2 งานของแม่ และชั้นการสร้างสรรค์ผลงาน ประกอบด้วย ผลงานชุดที่ 3 เรื่องเล่าจากของฉันและแม่ ผลงานชุดที่ 4 ร่องรอยของฉันและแม่ พบว่า ผลงานชั้นการสร้างสรรค์ผลงานสามารถนำเสนอภาพแทนของอดีต ที่แสดงสภาวะ การระลึกถึงผ่านการใช้รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว และการปรับค่าสีใกล้เคียงความเป็นกลาง (Neutralize Color)

สรุปผลการดำเนินการวิจัย/ อภิปรายผล

จากการสร้างสรรค์ผลงาน ชั้นการทดลองสร้างสรรค์ ที่มีการวิเคราะห์กระบวนการและเทคนิควิธีการ การสร้างสัญลักษณ์ในงานจิตรกรรมสีผสม การแทนค่าความรู้สึกผ่านวัสดุที่สอดคล้องกับแนวคิด การค้นหา สำนวน วัสดุที่มีความสัมพันธ์กับความทรงจำระหว่างแม่และผู้วิจัย สามารถจำแนกองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์ผลงาน จิตรกรรมสีผสม อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. จากการวิเคราะห์เรื่องราวจากวัตถุทางความทรงจำ (Memory Object) ในพื้นที่บ้านเกิดจังหวัด นครศรีธรรมราช พบว่า เสื้อผ้า ภาพเขียนในวัยเด็ก หนังสือนิทาน หนังสือการ์ตูน สมุดและหนังสือเรียน เป็นวัตถุที่มีความสำคัญทางความทรงจำ สามารถใช้เป็นสัญลักษณ์แทนความถึงประสบการณ์ที่สะท้อนถึงความรัก ความผูกพัน ระหว่างแม่และลูก มีความหมายที่เฉพาะเจาะจง และสามารถบอกถึงอัตลักษณ์ของบุคคลและสังคมได้

2. การศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับพื้นที่ของความทรงจำของ Pierre Nora (1996) ถูกนำมาใช้เป็นแนวคิดใน การเปลี่ยนวัตถุธรรมดาให้เป็นสิ่งของที่ระลึก โดยเน้นที่การเชื่อมโยงกับประสบการณ์ในอดีต และการเชื่อมต่อกับ อารมณ์ที่ผูกติดมากับประสบการณ์ในอดีต โดยวัตถุเหล่านี้สามารถกลายเป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายและเป็นส่วน หนึ่งของวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของสังคมได้ ผ่านการรับรู้ สี รูปร่าง รูปทรง หรือพื้นผิวที่เฉพาะเจาะจง เช่นเดียวกับผลงานของ Robert Rauschenberg ที่นำวัสดุธรรมดาทั่วไปที่มีความแตกต่างหลากหลายมาใช้ในการ สร้างสรรค์ด้วยกรรมวิธีต่าง ๆ (จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, 2552, น. 232.) การกระตุ้นการรับรู้ในอดีตของผู้รับชมด้วย สัญลักษณ์ (Signs) ผ่านทฤษฎีสัญวิทยา (Semiology Theory) และผลทางการรับรู้ที่มีต่อวัตถุทางความทรงจำอาจขยาย ความหมายออกไปได้อย่างไร้อาณาเขต การผสมผสานองค์ประกอบทางประสาทสัมผัสเหล่านี้ จึงเป็นตัวแทนทาง

กายภาพของประสบการณ์ทางอารมณ์ ประสบาสัมผัสที่เป็นเอกลักษณ์ของสิ่งของที่ระลึกสามารถนำความทรงจำของสถานที่หรือเหตุการณ์กลับคืนมา และยังต่อยอดการเชื่อมต่อทางผัสสา (sensorium) นั้นอีกด้วย (Zhu Na et al., 2015, p. 131-133.)

3. การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสื่อผสมที่สะท้อนถึงความทรงจำ ความรัก ความผูกพันระหว่างแม่และลูก พบว่า การใช้สัญลักษณ์จากลวดลายของผ้าถุงปาเต๊ะของแม่ สามารถสะท้อนคุณค่าความรักของแม่ที่คอยโอบอุ้ม ดูแลลูก การใช้ร่องรอยภาพเขียนในวัยเด็กและเรื่องเล่าระหว่างแม่-ลูก ผสานกลมกลืนไปกับลวดลายผ้าถุง ด้วยการปรับค่าสีใกล้เคียงความเป็นกลาง (Neutralize Color) สื่อถึงการมีปฏิสัมพันธ์ ได้ตอบซึ่งกันและกัน การวางองค์ประกอบที่คล้ายบทสนทนา (Dialog) หายกัลระหว่างแม่-ลูกสาว บทสนทนาของภาพ (Image) ที่มีความรัก ความผูกพัน ความเป็นผู้หญิงที่ถ่ายทอดถึงกัน สื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างแม่-ลูก แสดงการปฏิสัมพันธ์กันของ 2 สิ่งที่คล้ายคลึงกัน และยังพบว่า วัตถุทางความทรงจำระหว่างแม่-ลูก มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับวัตถุทางวัฒนธรรม (Material Culture) ที่สะท้อนบริบททางสังคม วิถีชีวิตและอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นอีกด้วย ซึ่งการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสื่อผสมนี้ ยังได้องค์ความรู้ที่เป็นข้อค้นพบเพิ่มเติม ถึงการสร้างพื้นที่ว่าง (Space) ด้วยวิธีการเพิ่มมิติจากการซ้อนของวัตถุที่อยู่ในระนาบแบน การให้ค่าน้ำหนักอ่อน-เข้ม การสร้างระยะบนลวดลายที่มีความแบน ด้วยเทคนิคการทรานเฟอร์ ซ้อนทับ สามารถสร้างค่าน้ำหนักบนลวดลายที่มีความเป็นแบบแผน (Pattern) ประกอบกับการใช้เทคนิคระบาย สีอะคริลิกในการสร้างระนาบเพิ่มเติม สามารถสร้างผลทางการรับรู้ที่ซับซ้อนระยะในมิติ จนทำให้เกิดเป็นมิติที่มีความลึกขึ้น จนปรากฏให้เห็นการทำงานของช่องว่าง เกิดเป็นพื้นที่ว่าง (Space) และเกิดการทำงานของอากาศในงานจิตรกรรม

ผลจากการวิเคราะห์วัตถุทางความทรงจำ (memory object) ในพื้นที่บ้านเกิดจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า วัตถุธรรมดาในชีวิตประจำวัน สามารถเป็นสิ่งที่ระลึกที่มีคุณค่าทางจิตใจ เป็นสื่อที่เชื่อมโยงระหว่างอดีตและปัจจุบัน ความทรงจำและความรู้สึกในปัจจุบันที่ระหว่างบุคคล และยังสัมพันธ์กับเรื่องเล่าทางความทรงจำ เวลา และสถานที่ สามารถแสดงถึงอัตลักษณ์เฉพาะตน นอกจากนี้ยังมีประเด็นทางแนวคิดที่มีการเดินทางมาสู่แนวคิดเกี่ยวกับร่องรอย (Trace) ที่ไม่ใช่เพียงแค่ร่องรอยที่ปรากฏบนพื้นผิว (Surface) ของจิตรกรรมเท่านั้น แต่ยังเผยความหมายแฝงของความแตกต่างระหว่างกันและกัน การถ่ายโอน (Transfer) การสร้างซ้ำ การดำเนินรอยตามแม่แบบ แสดงถึงความเป็นเอกภาพ ความกลมกลืนกันของสองสิ่งที่มีความแตกต่างแต่ก็ผสานรวมกัน เช่น ความนิ่งสงบกับความสนุกสนาน ความแข็งแกร่งกับความอ่อนโยน ความชัดและเลือนรางของภาพความทรงจำ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์กับประสบการณ์ในอดีตร่วมกับบุคคลที่มีส่วนร่วมในความทรงจำ ผ่านกิจกรรมทางการวิจัยสร้างสรรค์นี้ อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ อาจนำไปสู่การศึกษาสัญลักษณ์ที่มีความหมายทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อเชื่อมโยงความทรงจำของผู้ชมกับเนื้อหาของผลงาน การใช้เทคนิคและวัตถุดิบที่หลากหลาย เช่น สี ภาพถ่าย วัตถุจากธรรมชาติ หรือวัตถุที่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ สามารถนำพาเรื่องราวหรือประสบการณ์ส่วนบุคคลให้ปรากฏ และสร้างความเชื่อมโยงกับผู้ชมที่สะท้อนถึงประสบการณ์ของแต่ละคน นอกจากนี้ อาจให้ความสำคัญต่อ การสร้างพื้นที่สำหรับการตีความ การจัดแสดงนิทรรศการที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ชม เปิดโอกาสให้

ผู้ชมสามารถตีความและสร้างความหมายของตนเองได้ ผ่านการรับรู้ที่มีต่อผลงาน เช่น การเชิญผู้ชมมาร่วมกิจกรรม ปฏิสัมพันธ์กับผลงาน หรือมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ

บรรณานุกรม

- จิระพัฒน์ พิตรปรีชา. (2552). *โลกศิลปะศตวรรษที่ 20*. เมืองโบราณ.
- เจษฎากร บุญครองธรรม. (2564). *ความทรงจำและการนำเสนออดีตในปอล ริเคอร์*. [วิทยานิพนธ์ระดับปริญญา มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- Collins-Kreiner, N, and Yael, Z. (2011). Tourists and Souvenirs: Changes through Time, Space and Meaning. *Journal of Heritage Tourism*. 6(1). p. 17–27.
- Na, Z., Yang, A., and Zou Y. (2015). Research on the design of tourist souvenirs based on emotional memory. *Art and Design Theory*. 2(3). p. 131-133.
- Peters, K. (2011). Negotiating the Place and Placement of Banal Tourist Souvenirs in the Home. *Tourism Geographies*. 13(2). p. 234-256.
- Laurence, R. (2023). Souvenirs in Ancient Rome. *The Classical Review*. 73(2) p. 654-656.
- Salem, H. M. A. N. (2019). Specific selective media inspiring ideas of visual expression in the artistic space: an applied study in the field of painting for the interphone and transient exhibition the medium survival and the surfaces is a visual passion. *International Journal of Multidisciplinary Studies in Art and Technology*. 2(20) p. 7-11.
- Smith, G. (2014). Contemplating Photographs in Rauschenberg's Early Work. *History of Photography*. 38(2). p. 113–136.
- Tellgren, A. (2007). Rauschenberg's Swedish Combines. *Konsthistorisk Tidskrift Journal of Art History*. 76(1–2). p. 72–77.